

MARTIN ČIHAŘ

NAŠE PŘÍRODA

KRAJINOU
NÁRODNÍCH PARKŮ
A CHRÁNĚNÝCH KRAJINNÝCH
OBLASTÍ

UNIVERSUM

NAŠE PŘÍRODA

KRAJINOU
NÁRODNÍCH PARKŮ
A CHRÁNĚNÝCH KRAJINNÝCH
OBLASTÍ

MARTIN ČIHAŘ

NAŠE PŘÍRODA

KRAJINOU
NÁRODNÍCH PARKŮ
A CHRÁNĚNÝCH KRAJINNÝCH
OBLASTÍ

EUROMEDIA GROUP

V této publikaci byly použity QR kódy odkazující na **MAPY.COM**

NAŠE PŘÍRODA
Krajinou národních parků a chráněných krajinných oblastí
Martin Čihař

Text and photos © Martin Čihař, 2025
Maps © Jaroslav Synek, 2025
All rights reserved

ISBN 978-80-284-1006-3

Obsah

Předmluva.....	7
Úvodem aneb co je dobré vědět.....	8
Beskydy.....	10
Bílé Karpaty.....	18
Blaník.....	26
Blanský les.....	32
Brdy.....	38
Broumovsko.....	46
České středohoří.....	54
České Švýcarsko.....	64
Český kras.....	74
Český les.....	82
Český ráj.....	90
Jeseníky.....	98
Jizerské hory.....	106
Kokořínsko a Máchův kraj.....	114
Krkonoše.....	122
Křivoklátsko.....	132
Labské pískovce.....	140
Litovelské Pomoraví.....	148
Lužické hory.....	154
Moravský kras.....	162
Orlické hory.....	170
Pálava.....	178
Podyjí.....	186
Poodří.....	194
Pošumaví a Královský hvozd.....	200
Soutok.....	208
Slavkovský les.....	216
Šumava centrální.....	226
Třeboňsko.....	236
Žďárské vrchy.....	244
Železné hory.....	254

Předmluva

Cestování přináší mnohé. Může být všeobecně přínosné, nepřekročí-li určitou mez. Podržíme se té první varianty a silící prospěšnosti za časů digitalizace, všudypřítomné AI a virtuálních schémat.

Na cestách lze hledat a nacházet poněkud zpřetrhaný kontakt s realitou, okolním prostředím, potažmo s přírodou. Skýtají příležitost s nimi udržovat bezprostřední vztah, znovu nacházet schopnost vzájemně komunikovat, poznávat i prožívat, zkrátka interakci. Jsou pomyslnou výhybkou moderního shonu, každodenní rutiny, všemožných nástrah a pokušení konzumu a sdělovacích nástrojů.

V každém z nás dosud dříví zlomek Rychlých šípů, touhy objevitelů Mendela nebo Heyrovského, také slavných cestovatelů počínaje Holubem, Fričem a konče Hanzelkou a Zikmundem. Není žádoucí ani zdravé to v sobě potlačovat nebo se toho dokonce obávat.

Víme, že svět je obrovský a pokaždé nemůžeme, nebo prostě nechceme, stoupat k neúprosným vrcholům Himálaje, spouštět se do temnot Mariánského příkopu či pronikat k záhadám dosud nepoznaných civilizací kdesi za oponou času, nejspíš někde v Amazonii nebo v novoguinejské džungli.

Téměř každému cestovateli naštěstí náleží celý vesmír nadosah. Třeba takový, jehož ochutnávku nabízí naše kniha. Kdo by nepotřeboval procitnout, když lze jen zabalit pár osobních potřeb, usednout do přiměřeného dopravního prostředku a za pár minut, nanejvýš hodin stanout u cíle, současně počátku? V místech, kde stačí nazout pohodlné boty a vykročit na cestu, která si s dobýváním všech shora zmiňovaných exotických rájů v žádném ohledu nezádá. Víím, o čem mluvím.

Bude potřeba pouze rozevřít víčka, nadechnout se a začít ochotně vstřebávat. Jak pravil sám klasik, krajina a příroda se nejlépe poznává pěšmo, tedy „po svých“. Byli jsme tak stvořeni a uzpůsobeni, možná vlivem evoluce, snad čehosi vyššího. Není snad právě tohle v souladu s přirozeně vrozenou tužbou po zvolna uvadající autenticitě, sebezdokonalování a soběstačnosti?

Dovolte malý povzdech přírodovědce. Měl jsem a mám štěstí, že mohu spojovat svoje koníčky s hlavním zaměstnáním. Na svých trasách mně bylo dopřáno důvěřivě a vytrvale poznávat, radovat se, těšit se a žasnout nad rozličnými a někdy až neskutečně pitoreskními dary a projevy přírody. Pozorovat jejich projevy, tvary a barvy, uslyšet zvuky, pocítit vůně a pachy, které se i trochu vnímavého člověka musí dotknout, obklopit jej a nezřídka jím i prostoupit. Úplně nezávisle, bez optání a většinou i sebemenšího osobního nasazení nebo přispění. Příznávám, že tohle platí obecně.

S údivem účastníka nepřestávající přehlídky podobných setkání, dost často vjemových hostin, nosím při sobě věrný a neskutečně spolehlivý fotoaparát prověřené značky. Snažím se jím zachytit alespoň povrch a stíny oněch silných a pomíjivých zážitků a setkání. Zpočátku na filmová okénka, později prostřednictvím citlivého snímače, paměťové karty a dalších technických vymožeností. Pokaždé v dobré víře, že výsledek jednoho dne budu moci předat dál, ať už v jakékoli podobě.

A tady to máme, den D opravdu nastal... Přijměte, prosím, pozvánku na cestu, která mě vedla, vede a doufám, že ještě chvíli povede. K putování za poznaným i nepoznaným, přinášejícím vzrušení i klid.

Přeji sluníčko na nebi i v duši.

S velikou pokorou a vděčností všem, kteří za tím vším stáli

Martin Čihař

Úvodem aneb co je dobré vědět

Soustavu **zvláště chráněných území (ZCHÚ)** v České republice tvoří šest kategorií. Neformálně se všechna ZCHÚ člení na velkoplošná zvláště chráněná (VZCHÚ) a zvláště chráněná území maloplošná (MZCHÚ). VZCHÚ reprezentují *národní parky a chráněné krajinné oblasti*, MZCHÚ jsou *národní přírodní rezervace, přírodní rezervace, národní přírodní památky a přírodní památky*.

Národní parky (NP) jsou rozsáhlá území, jedinečná v národním nebo mezinárodním měřítku. Značnou část každého z takových území mají zaujímat přirozené nebo lidskou činností minimálně ovlivněné ekosystémy. NP jsou vědecky a výchovně mimořádně významné a jejich využití by mělo vždy vést k zachování nebo ke zlepšení stávajících přírodních poměrů. České NP společně zabírají asi 1,5 % celkové rozlohy státu a jsou prozatím čtyři: Krkonošský národní park (KRNAP), národní park Šumava, národní park Podyjí a národní park České Švýcarsko. KRNAP a NP Podyjí doplňují ještě ochranná pásma. Do budoucna se uvažuje o NP pátém, konkrétně o centrálních partiích stávající CHKO Křivoklátsko. Od roku 2024 všechny české NP nově zastřešuje Asociace národních parků (ANP ČR).

Území každého NP se člení do čtyř odstupňovaných **zón ochrany přírody**: přírodní, přírodě blízké, soustředěné péče

o přírodu a kulturní krajiny. Pro umožnění nerušeného vývoje ekosystémů nebo jejich složek, které jsou citlivé na nadměrný pohyb osob a s tím spojená rizika, stanovuje mimoto Ministerstvo životního prostředí takzvaná **klidová území** s omezeným přístupem veřejnosti.

Vzhledem k pojetí této knihy připomínáme nejdůležitější omezení (zákazy), platná dle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, mimo místa vyhrazená orgánem ochrany přírody, která se nacházejí mimo zastavěná a zastavitelná území obcí ve všech našich NP:

- *vjíždět a setrvávat s motorovými vozidly a obytnými přívěsy mimo silnice a místní komunikace,*
- *jezdit na kole nebo na koni mimo silnice a místní komunikace,*
- *provozovat horolezecké sporty, splouvání vodních toků nebo jiné vodní sporty,*
- *tábořit a rozdělávat ohně,*
- *pořádat nebo organizovat sportovní, turistické či jiné veřejné akce,*
- *provozovat letadla způsobilá létat bez pilota nebo modely letadel.*

Chráněné krajinné oblasti (CHKO) jsou rovněž rozlehlé celky, které by měly vynikat harmonickou krajinou, typickým reliéfem,

značným plošným podílem přirozených lesních ekosystémů a trvalých travních porostů. Předpokládá se v nich bohaté zastoupení mimolesní zeleně, případně přítomnost rozmanitých památek historického osídlení. CHKO lze využívat pouze podle zákonem určených pravidel, jejichž základním posláním je udržování a zlepšování současných ekologických funkcí. Naše CHKO zauímají přes 15 % celkové rozlohy státu. Prozatím jich bylo vyhlášeno 27 a v přípravě jsou další (např. Krušné hory nebo Novohradské hory). Nejstarší česká CHKO je CHKO Český ráj (1954), doposud poslední CHKO Soutok (2025). Rozlohou největší je CHKO Beskydy (1 160 km²), nejmenší CHKO Blaník (41 km²). Území každé CHKO bývá členěno do tří až čtyř zón odstupňované ochrany přírody.

Vybraná omezení (zákazy), platná dle zákona č. 114/1992 Sb. celoplošně ve všech našich CHKO:

- *tábořit a rozdělávat ohně mimo zastavěná území obcí a místa vyhrazená orgánem ochrany přírody,*
- *vjíždět a setrvávat s motorovými vozidly a obytnými přívěsy mimo silnice, místní komunikace a místa vyhrazená se souhlasem orgánu ochrany přírody,*
- *měnit dochované přírodní prostředí v rozporu s bližšími podmínkami ochrany chráněné krajinné oblasti.*

Na rozdíl od NP a podobně jako ve volně krajině se v rámci CHKO běžně vyčleňují MZCHÚ všech čtyř kategorií. Pravidla jejich využívání upřesňují většinou příslušné zřizovací vyhlášky.

Nejprestižnějšími MZCHÚ jsou bezpochyby **národní přírodní rezervace (NPR)**. Soustřeďují mimořádně hodnotné přírodní celky s ekosystémy, jejichž význam je národní nebo mezinárodní. Jakékoli využití NPR je možné pouze v případě, že se současný stav nezmění nebo selepší.

Až na zákonem stanovené výjimky je tu mimo jiné zakázáno:

- vstupovat a vjíždět mimo cesty vyznačené se souhlasem orgánu ochrany přírody,
- záměrně rozšiřovat nepůvodní druhy rostlin a živočichů,
- provozovat horolezectví, létání na padácích a závěsných kluzácích a jezdit na kolech mimo silnice, místní komunikace a místa vyhrazená orgánem ochrany přírody,
- vjíždět motorovými vozidly,
- sbírat či odchytávat rostliny a živočichy,
- tábořit a rozdělávat ohně mimo místa vyhrazená orgánem ochrany přírody,
- měnit dochované přírodní prostředí v rozporu s bližšími podmínkami ochrany národní přírodní rezervace.

Další kategorií maloplošného zvláště chráněného území je **přírodní rezervace (PR)**. Slouží především k ochraně ucelených ekosystémů s významem místního nebo oblastního měřítka. Daná příroda a krajina by měly reprezentovat geografickou oblast, v níž se PR nachází.

Příklady zákazů v PR:

- sbírat či odchytávat rostliny a živočichy, kromě výkonu práva rybářství či sběru lesních plodů,
- měnit dochované přírodní prostředí v rozporu s bližšími podmínkami ochrany PR.

Mimořádně významné přírodní útvary zejména geologické nebo geomorfologické povahy zahrnuje **národní přírodní památka (NPP)**. Může také soustřeďovat nejruznější naleziště přírodnin nebo hodnotných fragmentů ekosystémů s národním či mezinárodním významem. Taková území mohou být zajímavá i přičiněním historického působení člověka.

Poškozování a nepříznivé ovlivňování prostředí v NPP je zakázáno.

Obdobná území oblastního nebo místního významu může kompetentní orgán ochrany přírody prohlásit za **přírodní památku (PP)**.

Změna nebo poškozování PP nebo její hospodářské využívání vedoucí k jejímu poškození jsou zakázány.

Uvedený národní systém zvláštní územní ochrany přírody a krajiny v posledních desetiletích funkčně i formálně doplnil závazný evropský koncept nazvaný **Natura 2000**. Opírá se o dva dokumenty, konkrétně o směrnici č. 79/409/EEC (Směrnice o ochraně volně žijících ptáků) a s ní spojenými takzvanými **ptačími oblastmi (PO)**, dále pak o směrnici č. 92/43/EEC (Směrnice o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin), s níž jsou svázány takzvané zvláštní oblasti ochrany, v našich podmínkách označované jako **evropsky významné lokality (EVL)**. Detailní režim a podrobnosti soustavy Natura 2000 upravuje zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů.

Beskydy

Valašské pastorále

Na východ od Moravské brány vyrůstá z šedivého podhůří svěží a zelený přelud, země staroslovanského Radegasta, boha slunce, ohně a úrody. Vítejte v Západních Karpatech!

Oblast Beskyd zahrnuje tři nejvyšší celky moravsko-slovenského pohraničí. Všechny představují část vnější západokarpatské flyšové subprovincie předlouhého karpatského oblouku. Nejznámější z této trojice jsou Moravskoslezské Beskydy vrcholící Lysou horou (1 324 m n. m.). Doplňuje je východní část Hostýnsko-vsetínské hornatiny s nejvyšší horou Vysokou (1 024 m n. m.) a významná část hraničních Javorníků s Malým Javorníkem neboli Javorníkem (1 019 m n. m.). Zmíněné celky oddělují dvě nepřehlédnutelné sníženiny – zhruba západovýchodní Rožnovská brázda, jíž protéká Rožnovská Bečva, a jižněji téměř souběžné údolí opanované tokem Vsetínské Bečvy.

Pestré podloží Beskydska budují převážně druhohorní pískovce (například odolný godulský typ v Moravskoslezských Beskydech), jílovce a jílovcové břidlice (údolní partie) nebo pískovce třetihorní (magurský typ v Javorníkách nebo Vsetínských vrchách). Souhrnně se podobná souvrství usazenin označují flyše a svým uspořádáním a způsobem uložení dokládají překotný geologický vývoj v časech svého zrodu. Flyše bývají snadno erodovatelné, z čehož vychází současný reliéf krajiny: zahloubená říční údolí sevřená oblými hřbety, časté a možná až překvapivě rozsáhlé sesuvy.

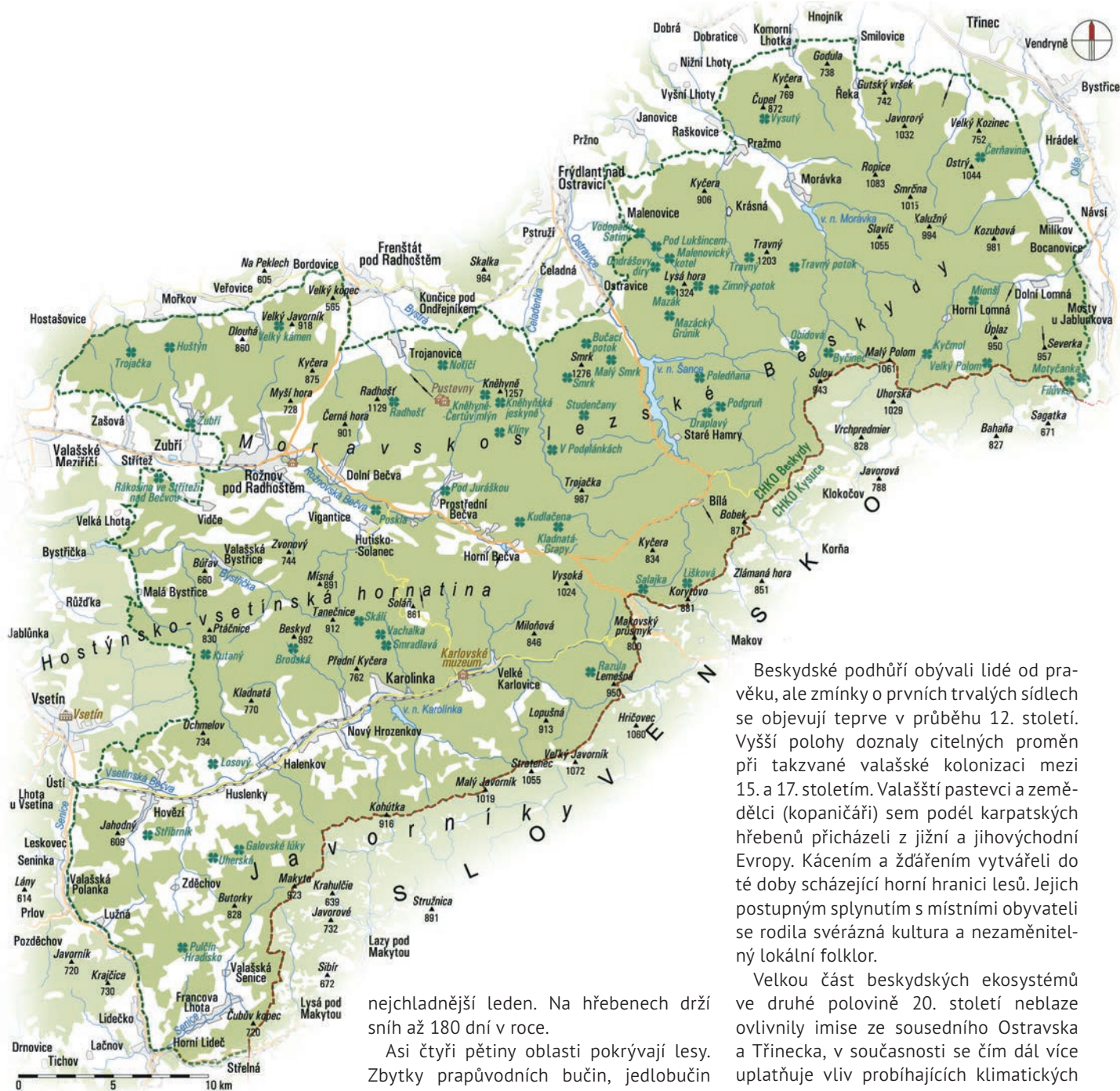
Přítomnost mrazových srubů, balvanitých proudů i dalších charakteristických tvarů svědčí o přetrvávající periglaciální činnosti. Zvláštní kapitolu zdejší neživé přírody představuje beskydský pseudokras se svými propastmi nebo jeskyně jako Ondrášovy díry či Cyrilka.

Zhruba středem popisovaného území prochází od východu k západu hlavní ev-

ropské rozvodí moří Baltického a Černého. Do povodí Baltu patří pravostranné přítoky Odry, například Lomná a Olše, Morávka, Ostravice nebo Ondřejnice. K jihovýchodu nakonec míří vody Horní a Dolní Bečvy včetně přítoků. Nenahraditelným zdrojem vody pro přilehlé urbanizované oblasti jsou větší nádrže Morávka, Šance nebo Karolinka (Stanovnice).

Sedlo Pustevny na hlavním hřebeni Moravskoslezských Beskyd. Památné Jurkovičovy stavby z roku 1898, s věžičkou Maměnka, sousední Libušín (před požárem v roce 2014)

Beskydsko patří převážně k chladným oblastem, snad jen její jižnější cíp Valašska spadá do kategorie mírně teplé. Konkrétní teplotní a srážkové podmínky jednotlivých lokalit určují hlavně nadmořská poloha a expozice. Na Lysé hoře se například průměrné roční teploty pohybují okolo 2,6 °C, úhrny srážek činí za stejnou periodu bezmála 1 400 mm. Analogické hodnoty nejnižších poloh jsou zhruba 7 °C a 700 až 800 mm. Nejteplejší měsíc bývá červenec,

nejchladnější leden. Na hřebenech drží sníh až 180 dní v roce.

Asi čtyři pětiny oblasti pokrývají lesy. Zbytky prapůvodních bučin, jedlobučin a horských bučin chrání z převážné části stát. Přirozené smrčiny přecházejí na několika málo nejvyšších místech. Byliny horského lesa reprezentují například zapalnice žlutuchovitá, kyčelnice žláznatá, šalvěj lepkavá, vemeníček zelený, zimolez černý nebo prha arnika. Typické živočichy vyšších poloh zastupují modranka karpatská, čolek karpatský, datlík tříprstý, netopýři velký nebo vousatý. Doma je tady vydra, ze Slovenska sem přesahují oblasti výskytu rysa i medvěda.

Beskydské podhůří obývali lidé od pravěku, ale zmínky o prvních trvalých sídlech se objevují teprve v průběhu 12. století. Vyšší polohy doznaly citelných proměn při takzvané valašské kolonizaci mezi 15. a 17. stoletím. Valašští pastevci a zemědělci (kopaničáři) sem podél karpatských hřebenů přicházeli z jižní a jihovýchodní Evropy. Kácením a žďářením vytvářeli do té doby scházející horní hranici lesů. Jejich postupným splynutím s místními obyvateli se rodila svérázná kultura a nezaměnitelný lokální folklor.

Velkou část beskydských ekosystémů ve druhé polovině 20. století neblaze ovlivnily imise ze sousedního Ostravska a Třinecka, v současnosti se čím dál více uplatňuje vliv probíhajících klimatických změn včetně sucha a přemnožení kůrovce. Beskydsko přesto stále neztrácí svoje příznavce. Recreace, turistika, lyžování i méně tradiční sportovní odvětví v přírodě tu dokonce zažívají nebývalý rozkvět. Na jedné straně představují žádaný finanční zdroj, na druhé straně s nimi ovšem stoupá riziko poškozování přírody.

Chráněná krajinná oblast Beskydy byla vyhlášena už v roce 1973 na ploše 1 160 km². Aktuálně činí její rozloha 1 205 km². Zdejší maloplošná, zvláště chráněná území re-

prezentují kupříkladu NPR Kněhyně-Čertův mlýn, Mazák, Salajka, Mionší nebo Radhošť, PR Klíny, Mazácký Grúnik, Trojačka či PP Byčinec, Kudlačena, Obidová nebo Stříbrník. Popisované území překrývá rozlehlá EVL, nacházejí se tady dvě významné PO (Beskydy a Horní Vsacko). Východní část CHKO spadá od roku 2014 do Geoparku Podbeskydí.

Vybrané turistické cíle

Bílý Kříž

Významné turistické rozcestí a rekreační středisko poblíž hranice. Oblast v minulosti střežili takzvaní portáši – dodnes stojí u cesty kříž, jenž údajně označuje místo posledního odpočinku jednoho z nich. Větší část okolní bezlesé enklávy leží na slovenské straně. Na české straně hranice poutá pozornost dřevěná kaple a experimentální vědecké pracoviště.

Bumbálka, Salajka, Čarták

Sedlem u střediska Bumbálka prochází rušná silnice mezi ČR a Slovenskem (přechod Makov). Pár stovek metrů odtud najdeme NPR Salajka (22 ha), chránící od roku 1937 pozoruhodnou jedlobučinu. Rozhledna na blízkém vrcholu Čarták (953 m n. m.) skýtá nezapomenutelné výhledy.

Dolní Bečva, Prostřední Bečva, Horní Bečva

Rázovité obce v údolí Rožnovské Bečvy, založené v 16. až 17. století. Nejčastějším způsobem obživy tu bylo zemědělství, těžba kamene a později i výroba skla, zpracování dřeva a příze. Kostel v Dolní Bečvě je zasvěcen sv. Antonínu Paduánskému, v Prostřední Bečvě sv. Zdislavě a v Horní Bečvě sv. Janu a sv. Pavlovi. Krajinu kolem obcí protkává síť turistických cest, běžkařských tratí a v okolí leží i několik sjezdovek.

Karolinka

Údolní středisko mezi Javorníky a Vsetínskými vrchy. Vzniklo v polovině 19. století v blízkosti hornohrozenkovské sklárny, která se specializovala na výrobu broušeného skla a cylindrů k petrolejkám. Obec se osamostatnila po druhé světové válce a dodnes se zde dochovala pěkná skupina roubenek. V 90. letech potom proběhla výstavba moderního kostela zasvěceného Panně Marii Karmelské.

Kněhyně, Čertův mlýn

Okolí hor Kněhyně (1 257 m n. m.) a Čertův mlýn (1 206 m n. m.) na severním hřbetu Moravskoslezských Beskyd porůstá zachovalý horský prales, který ukrývá hned několik pseudokrasových jevů. Zdejší NPR

Kostel sv. Anny v rožnovském skanzenu. Volná kopie stavby z Větrkovic, vyhořel v roce 1887

(1989, 198 ha) poskytuje útočiště kriticky ohroženým druhům živočichů včetně velkých šelem. Ve vrcholové části Čertova mlýnu se nachází desítky metrů dlouhý skalní žlab, který měl podle pověsti sloužit k pohánění bájněho mlýnského kola. Poblíž stojí pomníček se zbytky partyzánského bunkru.

Kohútka, Portáš

Obě vyhledávaná střediska leží na hlavním hřebeni Javorníků na české straně hranice. Chata Kohútka se nachází pod stejnojmenným vrcholem (913 m n. m.), chata Portáš pod Stolečným vrchem (962 m n. m.). Oblast, která historicky sloužila jako strážnice portášů, dřívějších ochránců hranic, poskytuje zázemí pro letní i zimní turistiku a nabízí rozhledy od Jeseníků po slovenskou Malou Fatru.

Lidečko, Čertovy skály

Valašskou obec Lidečko, rozkládající se podél říčky Senice, z východu ohraničují Javorníky a ze západu Vizovické vrchy. První zmínka o vsi pochází z roku 1424. V 17. století sem pronikli Tataři, po nich ještě Turci a Kuruci. Místní obyvatelé živilo podhorské zemědělství, pasekářství,

Kaple sv. Cyrila a Metoděje a televizní vysílač u vrcholu Radhoště

dřevařství, později také dřevozpracovatelsví, malovýroba nábytku a cementářství. Patronkou dochovaného barokního kostela je sv. Kateřina. Nad severní část obce vybíhá schodovitě uspořádané skalisko Čertovy skály, jehož vznik obestírá řada pověstí.

Lysá hora

Nejvyšší horu české části Karpat, lidově nazývanou „Gigula“, tvoří pevné pískovce. Se svými 1 324 m n. m. dominuje severnímu hřebeni Moravskoslezských Beskyd a představuje kultovní místo vyznavačů horské turistiky. U bezlesého vrcholu dříve

Přední hřeben Moravskoslezských Beskyd. Zleva Malý Smrk (1 174 m n. m.), Smrk (1 276 m n. m.) a Kněhyně (1 257 m n. m.)

Ocún jesenní (*Colchicum autumnale*). Na beskydských polánách kvete koncem léta a na podzim

stály horské chaty, obě (německá i česká) ale v 70. letech 20. století vyhořely. Jejich služby dnes nahrazuje bufet. Opodál se tyčí 78 metrů vysoký telekomunikační vysílač s přílehlou meteorologickou stanicí a služebnou horské služby. Klimatické smrčiny na východním úbočí hory chrání přírodní rezervace.

Malý Javorník (Javorník)

Malým Javorníkem, označovaným také Chotárna (1 019 m n. m.), kulminuje česká část flyšového Javornického hřebetu. Státní hranice prochází přímo vrcholem, odkud jsou však výhledy omezené. Poblíž stojí turistický přístřešek obklopený vcelku souvislým přírodě blízkým porostem.

Mazák, Mazácký grúník

NPR Mazák s rozlohou 93 ha byla vyhlášena v roce 1933. Až v roce 1955 vznikla PR Mazácký grúník (95 ha). V obou případech se jedná o pralesní území pozoruhodně strukturovaných jedlobučin s příměsí javoru a smrku v oblasti Lysé hory. Poblíž se nacházejí také vrcholy Kobylanka (1 059 m n. m.) a Čupel (943 m n. m.).

Morávka, Pražmo

Sousedící obce na řece Morávka leží pod stejnojmennou vodárenskou nádrží. Morávka, založená v první polovině 17. století, vyniká místní lidovou architekturou. Kromě toho proslula někdejšími hamry i partyzánskou činností během druhé svě-

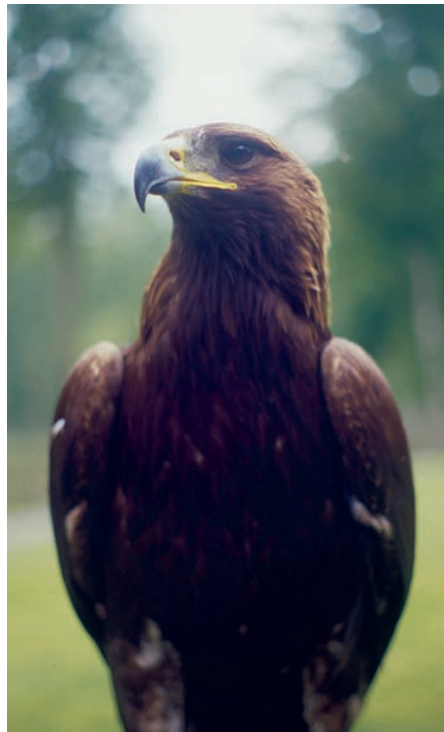
tové války. Zakládací listina někdejší tkalcovské visky Pražmo pochází z roku 1777 a na místním hřbitůvku měla být pochována hrádka Bezručovy básně Maryčka Magdonová.

Pustevny

Hřebenové středisko mezi Radhoštěm a Čertovým mlýnem. Až do roku 1874 zde údajně opravdu přebývali poustevníci. Kromě hotelů tu v současnosti stojí komplex dřevěných objektů, z velké části projektovaných Dušanem Jurkovičem. Nejznámější jsou Maměnka a po požáru kompletně obnovený Libušín. Pustevny obvykle slouží jako výchozí bod k soše Radegasta z dílny Albína Poláška, odkud lze pokračovat k vrcholu Radhoště. S Prostřední Bečvou Pustevny pojí horská silnice, s trojanovickým podhůřím sedačková lanovka.

Radhošť

Poutní dominanta (1 129 m n. m.) západu Moravskoslezských Beskyd a sedmý nejvyšší vrchol pohoří byl odedávna spojován se staroslovanským Radegastem. Z Radhoště pochází jeden ze základních kamenů

Orel skalní (Aquila chrysaetos). V českých zemích byl v 19. století vyhuben, v Beskydech od roku 2016 probíhá projekt na jeho návrat

Čertovy skály u Lidečka. Říčka Senice vymezuje jihozápadní část CHKO Beskydy

Národního divadla v Praze. Oltář památné kaple Cyrila a Metoděje na vrcholu zdobí kopie obrazu Valašské madony. Kříž opodál byl vztyčen roku 1805, blízké sousoší věrozně roku 1931. Severně orientovaná NPR Radhošť (1955, 144 ha) hostí původní horský prales.

Smrk, Bučací vodopády

Osamocená hora Smrk je s 1 276 m n. m. „korunním princem“ Moravskoslezských Beskyd. Díky tamním imisním světlinám se odtud skýtají daleké výhledy. Přímou

pod hlavním vrcholem stojí výrazně modelovaný mrazový srub. Na svazích hory se nachází hned několik přírodních atraktivit, mimo jiné PR Bučací potok (2004, 36 ha) a na něm ležící vodopády.

Staré Hamry, Šance

Staré Hamry se nachází v nitru hor neda-leko pod soutokem Bílé a Černé Ostravice. Vinula se tudy stará moravsko-slezská zemská hranice. První zmínka o obci, skládající se dnes z několika desítek místních částí, pochází z roku 1649. Největší roz-

mach zažívaly Staré Hamry během 19. století zásluhou příslovečných hamrů zpracovávajících místní železnou rudu. Památník u zdi hřbitova od Augustina Handzela připomíná literární Maryčku Magdonovou, novogotický kostel opatruje sv. Jindřich. Značnou část původních stavení po roce 1970 pohltila vodárenská nádrž Šance.

Velký Polom, Muřínkový vrch, Malý Polom

Trojice vrchů východního hřebene Moravskoslezských Beskyd. Prochází tudy hlavní evropské rozvodí Odra–Dunaj. Na Velkém Polomu (1067 m n. m.) jsou patrné stopy po periglaciální činnosti (mrazový srub). Muřínkový vrch (978 m n. m.) s kapličkou a Malý Polom (1061 m n. m.) tuto oblast uzavírají. Naše i slovenská úbočí hřebene chrání maloplošná zvláště chráněná území.

Vysoká

S 1 024 m n. m. se jedná o nejvyšší horu Vsetínských vrchů a takzvaného Soláňského hřbetu. Vrchol byl v minulosti odlesněn a otevírají se z něj výhledy na Javorníky, hřeben Vsetínských vrchů i na Moravskoslezské Beskydy. V okolí lze navštívit i pramen Dolní nebo Rožnovské Bečvy.

Vybraná turistická střediska

Rožnov pod Radhoštěm

Valašskou metropolí pod horou Radhošť protéká Rožnovská Bečva – právě ta tvoří v úvodu zmiňovanou Rožnovskou brázdou. Psaná historie sídla sahá do roku 1267, statut města získal Rožnov roku 1880. Jihovýchodně od centra lze navštívit rozvaliny rožnovského hradu. K pozoruhodným stavbám města patří farní kostel Všech svatých z 18. století, barokní sochy sv. Floriana a sv. Jana Nepomuckého. Nelze vynechat věhlasný skanzen a Valašské muzeum v přírodě s bezmála stovkou unikátních architektonických objektů. Mezi tradiční místní způsoby obživy patřilo vlnářství, lnářství nebo textilnictví. Dařilo se tady také žinčicovému lázeňství, později klimaléčbě a vodoléčbě. Poslední dobou nabyly na významu papírenství nebo elektrotechnika. Celoročně Rožnov nabízí rozmanité sportovně rekreační příležitosti a sídlí tu Správa CHKO Beskydy.

Doporučený výlet

1. Říší boha Radegasta celodenní

Rožnov pod Radhoštěm → Pod chatou Mír-rozcestí → Černá hora-rozcestí → Radhošť-kaple → Radegast-socha → Skalníková louka-rozcestí → Suchá → Prostřední Bečva-bus (fakul-

tativně bus nebo po trase cyklostezky 6260, z Dolní Bečvy pak po zelené a přes řeku) → Rožnov pod Radhoštěm

Frenštát pod Radhoštěm

První zápis o sídle založeném na sklonku 13. století ve Frenštátské brázdě při severním okraji pohoří pochází až z roku 1382, městských výsad se potom Frenštát

Lysá hora (1 323 m n. m.) z Bumbálky. Nalevo Malý Smrk, vpravo Travný (1 203 m n. m.)

Horská chata Sulov na Bílém Kříži. V pozadí silueta Smrku a Malého Smrku

dočkal roku 1781. Středisko opakovaně ničily války, zejména třicetiletá. Dominantami sídla jsou kostely sv. Martina z roku 1688 a sv. Jana Křtitele z roku 1840. Pozoruhodné jsou místní církevní plastiky, sochy, novorománská radnice nebo řada měšťanských domků s podloubími. Jádro města je památkově chráněno. Frenštát byl vždy centrem obchodu a místní řemesla zastupovalo soukenictví nebo hamernictví, v současnosti tu stále prosperuje strojírenství nebo nábytkářství. Město je jednou z kolébek naší turistiky. Narodili se tu například malíř Antonín Strnadel nebo olympijský vítěz Jiří Raška.

Doporučené výlety

1. Pustevny a Tanečnice
celodenní nebo půldenní

Frenštát pod Radhoštěm → Trojanovice → Malá Ráztoka-můstek → Ráztoka-lanovka (lanovka nebo pěšky po modré) → Pustevny → Tanečnice-vrchol → Skalka → Čertův mlýn → Kněhyně-sedlo → Malá Stolová-rozcestí → Pod Stolovou-rozcestí → Na Pekliskách-bus (fakultativně bus) → Bystré-u kříže → Bystré-bus (fakultativně bus nebo po neznačené silnici do Trojanovic) → Trojanovice → Frenštát pod Radhoštěm

2. Ovčí dálnicí k Javorníkům
celodenní nebo půldenní

Frenštát pod Radhoštěm → Ráztoka-lanovka → Pustevny → Radevast-socha → Černá hora-rozcestí → Pindula-sedlo, bus (fakultativně bus) → Pod Kyčerou-nad žlebem → Zadní

Kýchavice bílá Lobelova (*Veratrum album subsp. lobelianum*). Statná a jedovatá rostlina z čeledi liliovitých

Javorník-rozcestí → Malý Javorník-rozcestí → Velký Javorník-rozhledna → Pod Horečkami-rozcestí → Horečky → Koliba-rozcestí → Frenštát pod Radhoštěm

Frýdlant nad Ostravicí, Ostravice

První záznam o Frýdlantu nad Ostravicí pochází z přelomu 13. a 14. století. Památkám tady kraluje původně barokní kostel sv. Bartoloměje, z 18. století pochází mariánský sloup na náměstí a několik soch svatých. V okolí se dobývala železná ruda a město proslulo hamry, později vysokou pecí. Dnes tu vyrábějí nádobí, smaltované kuchyně a důlní techniku. „Bezručova Ostravice“ je obcí ležící na stejnojmenné říčce a představuje jedno z nejfrekventovanějších středisek pohoří.

Doporučené výlety

1. Přes Šance na Lysou
celodenní

Frýdlant nad Ostravicí (vlak/bus) → Ostravice-železniční stanice → Mazák, bus → Šance-přehrada → Pod Čupelem → Kobylanka → Lysá hora → Lukšinec → Pod Lukšincem → U Veličků-hostinec → Staškov-rozcestí → Frýdlant nad Ostravicí

2. Vzhůru na Smrk
celodenní nebo půldenní

Ostravice-žel. stanice → Nad Holubčankou → Smrk-sedlo → Smrk → Polana → Horní Čeladná-rozcestí → Pod Smrčkem → Ostravice

Jablunkov, Horní Lomná, Dolní Lomná

Jablunkov leží ve stejnojmenné brázdě mezi Moravskoslezskými a Slezskými Beskydy a protéká jím řeka Olše. Známa je od první poloviny 15. století, jeho historie nicméně určitě sahá hlouběji do minulosti. Místní obyvatelstvo žilo z pivovarnictví, později z hrnčířství, plátenictví, drobných řemesel a z těžby ledku (sanytru). Kostel Božího těla z druhé poloviny 17. století doznal přestavbu v novogotickém stylu. Opakovaně se zde odehrávají oblíbené Go-

ralské slavnosti. Obě Lomné jihozápadně od Jablunkova jsou hlavně rekreační a lyžařská střediska. Hornolomský kostel Povýšení sv. Kříže pochází z konce 19. století, kaple Matky Boží Lurdské byla nad místním pramenem vystavěna v roce 1969.

Doporučený výlet

1. Přes Polomy na Slavič celodenní nebo půldenní

Jablunkov (bus) → Dolní Lomná-Pod Akáty, bus → Kostelky → Velký Polom-Kamenná chata → Velký Polom-vrchol → Muřínkový vrch (kaple) → Čuboňov → Malý Polom-hřeben → Pod Malým Polomem-sedlo → Kozí hřbety-Václavičky → Lačnov (trasu lze zkrátit přes Horní Lomnou a dál po silnici) → Slavič-turistická chata → Babí vrch-rozcestí → Pod Babím vrchem → Kamenitý-turistická chata → U Kamenitého → Kozubová-turistická chata → Sedlo pod Malou Kykulou → Polana → Dolní Lomná-Pod Akáty, bus (bus) → Jablunkov

Velké Karlovice

Velké Karlovice byly založeny roku 1714. Sídli zde především portášové, valašští strážci hranic. Za pozornost stojí zdejší dřevěný kostelík Panny Marie Sněžné z poloviny 18. století, selské dvory, pat-

rové fojtství, případně prohlídka místního muzea. Tradiční bývalo velkokarlovické sklářství a dřevozpracovatelství. Obec se proslavila jako „Protějov“ televizního seriálu *Doktor Martin*. Asi 4 kilometry severozápadně od ní leží středisko Soláň.

Doporučené výlety

1. Kasárne a Vysoké Javorníky celodenní

Velké Karlovice-rozcestí Miloňov → Velké Karlovice-rozcestí → Podřaté-rozcestí → Podřaté-hostinec → Podřaté-Světlá, bus → Kasárne, chaty → Butorky → Sedlo pod Velkým Javorníkem → Velký Javorník → Sedlo Gežov → Strateneč → Sedlo pod Stratencem → Sedlo Bukovina → Príšlop-sedlo → Pod Kyčerou → Velké Karlovice-železniční stanice

2. K pramenům Bečvy a na Vysokou celodenní

Velké Karlovice-rozcestí Miloňov → Miloňov → Pálenice → Benešky → Polana → Vysoká → Rožnovská Bečva-pramen, odbočka → Nad Třeštíkem → Třeštík-turistická chata, bus → Babská → Leskov → Velké Karlovice-rozcestí → Velké Karlovice-rozcestí Miloňov

Medvěd hnědý (*Ursus arctos*). Největší evropská šelma se do našich hor přechodně zatoulává ze Slovenska

3. Soláň a Kotlová celodenní nebo půldenní

Půldenní verze začíná autobusovou přepravou do zastávky Velké Karlovice, rozcestí Soláň. Velké Karlovice-most → Jezerné-bus → Jezerné-rozcestí → Soláň-Čerták → Soláň-hřeben → Pod Kotlovou → Pálenice → Miloňov → Velké Karlovice-rozcestí Miloňov

Nový Hrozenkov

Městys ležící u soutoku říček Vranča a Vsetínská Bečva byl prvně zmíněn v polovině 17. století jako Rozinkov. Do roku 1649 byl součástí sousedního Hovězí. Nejstarší zděnou památkou střediska je kostel sv. Jana Křtitele z konce 18. století. V roce 1949 se odtud oddělila průmyslová Karolínina Huť, aktuálně město Karolinka. Okolí je spjato s tvorbou výtvarníka Antonína Strnadela. Za druhé světové války tady operovala buňka partyzánského odboje.

Doporučený výlet

10. Kohútka a Malý Javorník celodenní

Nový Hrozenkov-kostel (fakultativně bus) → Vranča → U Studánky → Vranča-točna, bus → Pod Portášem → Pod Kohútkou-sedlo → Kohútka-turistická chata → Provazné → Nad Březitou → Halenkov-odbočka, železniční stanice (fakultativně bus nebo vlak) → Nový Hrozenkov

Javornický hřeben od Vsetínských vrchů. Zleva dominují Velký Javorník (1 071 m n. m.) a Strateneč (1 055 m n. m.), napravo od nich hraniční Javorník (1 019 m n. m.)

Bílé Karpaty

Fašanka a orchidej

Kronika starobylá, země zaslíbená. Horské bučiny se tady snoubí s teplem doubrav, vousy kavylů ve větru vlají. Motýlí křídla z vyšivaných košil, jízda králů bez konce. Jen ty oskeruše stojí u kopanic nehnutě.

Bílé Karpaty jsou částí vnějších Západních Karpat. Jižně od Strážnice k jejich hřebenu přilíná Dolnomoravský úval, východně od Luhačovic na ně plynule nasedá Vizovická vrchovina. Bělokarpatký reliéf tvoří převážně pásma ploché a zvlněné pahorkatiny až hornatiny, oddělená zahluobenými dolinami, které v dílčích případech (údolí Vlára) napříč prorážejí hlavní hřeben a svažují se pak k jihovýchodu a k řece Váh. Odborně se takový jev označuje zpětná eroze a je často doprovázen takzvaným říčním pirátstvím, kdy silněji erodující vodní tok sbírá vodu jiných, výše položených, ovšem slaběji erodujících vodotečí.

Od Sudoměřic (asi 200 m n. m.) moravské Bílé Karpaty vyrůstají až k vrcholu Velká Javořina (970 m n. m.). Nejčastější horniny v oblasti představují poměrně snadno erodovatelné magurské flyše – o překot poskládaná souvrství pískovců, prachovců, jílovců, břidlic a slínů. Původně mořské usazeniny byly zvrásněny na přelomu druhohor a třetihor a mohou být až kilometr mocné. U Bojkovic, Bánova, Komně nebo Starého Hrozenkova jimi za časů třetihorního geologického neklidu pomístně prostoupily intruze takzvaných neovulkanitů, například andezitů. V takových místech se dnes vyskytují pozoruhodné a někdy i po-

měrně vzácné minerály. Sniženiny a podhůří Bílých Karpat pokrývají většinou nánosy čtvrtohor, svahových hlín nebo říční sedimenty.

Celé Bílé Karpaty náleží k úmoří Černého moře. Zásadní část zdejších potoků a říček sbírá zleva řeka Morava, po řadě Olšavu, Okluku, Svodnici, Veličku nebo Radějovku.

Severovýchod území odvodňuje již zmiňovaná Vlára. V oblasti se nachází i několik menších nádrží, ať již vodárenských, nebo rekreačních, stejně jako podhorské vývěry proslulých minerálek (Luhačovice, Březová, Brumov).

Klimatologicky spadá převážná část Bílých Karpat do oblasti teplé, mezi chlad-

Větrný mlýn u Kuželova. Unikátní kulturní a technická památka z roku 1842

né oblasti se řadí jenom zdejší nejvyšší polohy. Právě na hornatém severovýchodě dují většinou severovýchodní větry, v jihozápadních sníženinách převládá naopak proudění jižní, často s parametry lokálního fénu. Vlhkosti zbavený a prudkým poklesem ohřátý vítr tehdy sklouzává po horských svazích a úbočích. V závislosti na konkrétních podmínkách se mohou průměrné roční teploty pohybovat v rozpětí mezi 5 až 9 °C. Podobné variabilní jsou i srážkové úhrny – dosahují od cca 500 mm až k hodnotám dvojnásob-

ným. Nejdeštivějšími měsíci jsou v Bílých Karpatech červenec a říjen, zimy bývají poměrně suché.

Ve vyšších nadmořských výškách tvoří původní porosty karpatské bučiny s bukem, klenem, jasanem a jedlí, níže potom doubravy s dominancí dubů letních, provázených duby zimními a pýřitými, občas břeky. V ještě nižších polohách se daří dubohabřinám s převahou dubu letního, habru či lípy, vzácně lze nalézt dokonce lesostep. Vlivem člověka vznikla během staletí charakteristická území – parkovitě vyhlížející „bělokarpatské orchidejové louky“, biologicky i krajinně unikátní i v mezinárodním měřítku (obzvláště reprezentativní příklady se nacházejí na jihu, zhruba mezi obcemi Strání a Radějov). Hostí botanické klenoty, například tořič čmelákovitý, rudohlávek jehlanovitý, všivec statný či kýchavici černou. Co do rázu krajiny jsou pozoruhodné rovněž místní

stylové grunty obklopané mozaikovitými poličky s rozptýlenou zelení, jedním slovem „kopenice“. Pozornost botaniků vábí dokonce i zdejší plevelová společenstva – polička, záhumenky a remízky totiž poskytují útočiště kdysi rozšířeným a téměř vymizelým druhům, například teplomilnému štěničníku paprskujícímu, prorostlíku okrouhlostému nebo hlaváčku plamennému. V přehledu bělokarpatské entomofauny nemůže scházet kudlanka, překrásný jasoň červenooký, martináč hrušňový a pestrokrídlec podražcový, případně velcí brouci roháč obecný a tesařík alpský. Z obratlovců se zde vyskytují čolek karpatský, užovka stromová, žluva hajní a velké šelmy jako kočka divoká, rys ostrovid, vzácně medvěd.

Kolonizace Bílých Karpat započala v mladší době kamenné. Archeologické nálezy dokládají i přítomnost dalších pradávných kultur, mimo jiné kanelované

keramiky, popelnicových polí, pozdějších časů starokeltských, starořímských a velkomoravských. Poloha na pomezí Království uherského a Markrabství moravského přinášela střídání relativního blahobytu s ukrutným strádáním, například během expanze Tatarů, Kumánů nebo nelibostných oddílů Kuruců. Také tuto část Karpat poznamenalo několik kolonizačních vln včetně nejnámější kolonizace valašské (16. a 18. století). S ní se tu ustavovaly základy tradičního podhorského i horského hospodaření s dlouhou škálou svérázných zvyklostí a hluboce zakořeněného životního stylu. Ohniska specifických a značně strukturovaných zvyklostí, oslav a slavností reprezentují především Horňácko, jižní Valašsko a okolí Starého Hrozenkova.

K současné CHKO Bílé Karpaty s rozlohou 747 km² (1980) se za slovenskou státní hranicí přimyká o pouhý rok starší CHKO Biele Karpaty. Mezi maloplošná zvláště chráněná území na české straně patří kupříkladu NPR Čertoryje, Porážky, Javorina nebo Jazevčí, dále pak NPP Búrová, PR Bílé potoky, Drahy, Lazy či PP Dubiny, Chmelinec, Vápenky nebo Žerotín. V roce 1996 byla celá CHKO zanesena na seznam biosférických rezervací UNESCO v rámci programu Člověk a biosféra. Několik EVL (Čertoryje, Bílé Karpaty, Vlára – polesí) tu pokrývá i mezinárodní soustava Natura 2000.

Idylický lesopark v NPR Čertoryje. Myslivecká chata v jižní oblasti Bílých Karpat

Vybrané turistické cíle

Filipovské údolí, Javorník

Filipovské údolí vyhloubil Hrubý potok. Jedná se o místo historických setkávání moravských a slovenských Slováků, které tu připomíná pamětní deska. S lokalitou jsou spojena jména Josefa Miloslava Hurbana, Viléma Mrštíka nebo Jiřího Mahena. Během protireformace v Javorníku přečkávali pronásledovaní Čeští bratři, později evangelíci.

Hrubá Vrbka, Kuželov

Historické obce moravsko-slovenského pomezí. Hrubá Vrbka s řadou lidových stavení je rodištěm pravoslavného biskupa Gorazdy, jednoho z hrdinů heydrichiády. V sousedním Kuželově žili tkalci a tkadleny, památkově cenný je tu kostel Nej-

světější Trojice z 18. století a větrný mlýn holandského typu z roku 1842 v sedle při silnici do Vrbovců.

Žitková, Hutě, Pod Žitkovským vrchem

Příhraniční Žitková je tradiční kopaničářská obec, rozprostřená po návrších v samotném srdci pohoří. Osudy místních obyvatel, zvláště pak svérázných léčitelek, popsala v knize *Žitkovské bohyně* historička a spisovatelka Kateřina Tučková. Blízké rezervace Hutě a Pod Žitkovským vrchem hostí bohatá společenstva květnatých luk, útočiště vzácných druhů rostlin i živočichů. Hřebeny skýtají náramné výhledy na slovenskou stranu hor v CHKO Biele Karpaty.

Komňa

Pod vrchem Hrádek (501 m n. m.) s ruinami středověkého hradu Zuvačov (Zubačov)

leží bělokarpatská obec Komňa. Zmínky o ní pocházejí z poloviny 13. století a k tamním pamětihodnostem patří kostel sv. Jakuba Většího z 19. století a historické sýpky. Památník a pomník Jana Amose Komenského připomíná hypotetickou možnost, že se zde učitel národů narodil. Zvláštní zmínku zasluhuje dlouhá tradice místního zvěrokleštěství neboli nunvážství.

Lopeník, Mikulčín vrch

Kdysi rozptýlené kopaničářské usedlosti splynuly koncem 18. století v administrativní jednotku Lopeník. Lopeničany živil chov dobytka, dřevorubectví, podomní prodej léčivků i výroba dřevěného nářadí. Severozápadně odtud stojí rekreační středisko a turistické východiště k hřebenům Mikulčín vrch.

Lučina, Šumárník, Čertoryje

Středisko Lučina leží pod památným Šumárníkem (398 m n. m.) s pozůstatky pravěkého hradiště a současnou rozhlednou. Blízká NPR Čertoryje (1987, 334 ha) chrání nádhernou a přírodovědecky cennou ukázkou bělokarpatských květnatých luk a soliterních dubů. Do třicetileté války se tady přitom nacházela dvojice obcí.

Nedašov, Nedašova Lhota

Valašské údolní obce v takzvaném bělokarpatském Závrší představují střediska lidových zvyklostí, fašanků a dožínek. Část původní architektury byla přemístěna do skanzenu ve Valašském Meziříčí.

Starý Hrozenkov

Sídlo zmiňované od 13. století postupně osidlovali Valaši. Stráně nad pustošenou a opět kříšenou obcí obsadili v 18. století slovenští kopaničáři. Tradice kopaničářských oslav je v okolí nadále živá.

Strání

Příhraniční obec rozložená okolo říčky Klanečnice, ze stran ji vymezují Velká Javořina a Velký Lopeník. Místní část Květná proslula od roku 1794 výrobou křišťálového skla. Národopisně známé jsou zdejší

zimní fašanky a zářijové hody. Místní tanec „pod šable“ inspiroval hudebního skladatele Leoše Janáčka.

Štítná nad Vlárí-Popov

Štítná si už ve jméne nese obrannou funkci – vznikla ve 13. století kvůli výpadům nepřátel přes Vlárský průsmyk. Místní část Popov k obci administrativně přičlenili teprve v 60. letech 20. století.

Vápenky, Dolnoněmčanské louky

Osada Vápenky leží při horním toku Veličky u úpatí Velké Javořiny. Dubovou bučinu nad osadou chrání stejnojmenná PP (1991, 12 ha). Na blízkých návrších se vyskytují překrásné luční porosty se soliterními stromy, zpravidla věkovitými duby (NPR Porážky a PP Dolnoněmčanské louky).

Velká Javořina

Zdaleka patrná dominanta (970 m n. m.) s vrcholovým stožárem na státních hranicích zosobňuje symbol česko-slovenské vzájemnosti. Na slovenské straně hory stojí oblíbená Holubyho chata. Lesy a louky severovýchodně od vrcholu chrání od roku 1907 rezervace, v současnosti část NPR Javorina (166 ha).

Medovník meduňkolistý (Melittis melisophyllum). Ohrožený druh teplých listnatých lesů a křovinatých strání, květy voní po medu

Velký Lopeník, Malý Lopeník

Nadmořská výška 911 m n. m. činí z vrcholu Velký Lopeník korunního prince mezi bělokarpatskými velikány. Výjimečné rozhledy umocňuje tamní dvacetimetrová rozhledna. Severní předvrchol, Malý Lopeník, je o rovných 30 metrů nižší než jeho „bratr“.

Vlachovice

Vlachovice bývaly sídelním střediskem starobylého feudálního statku. U obce se zachovaly ruiny středověkého hrádku a zbytky středověké tvrze Kaštýl. Původně gotický kostel sv. Michala střeží socha sv. Jana Nepomuckého z první poloviny 18. století.

Vlárský průsmyk, Štěpán

Možná nejvýznamnější bělokarpatský průsmyk na řece Vláře, která jím plyne do povodí slovenského Váhu. Historicky šlo o strategické silniční, železniční i kulturní propojení mezi Moravou a Uhrami, respektive Slovenskem. Česká obec Štěpán pod průsmykem v 19. a 20. století proslula přičiněním místních sklářů.

Přírodní památka Bahulské jámy. Hraniční hřeben s Velkou Javořinou (970 m n. m.)

Vybraná turistická střediska

Strážnice

Legendární slovácké město sloužilo v Dolnomoravském úvalu původně jako obchodní uzel a „strážště“ na okraji vlivu české moci. Ukrývalo se v zázemí městského opevnění a starého přemyslovského hradu, zmiňovaného už roku 1086. V 15. století se tu přechodně usadili husité, poté sídlo nechal vypálit král Zikmund. Z oněch časů pochází kdysi luteránský kostel sv. Martina. Pozdější správa Žerotínů pojí Strážnici s českobratrskou historií – před svojí emigrací tady v letech 1604 až 1605 studoval Jan Amos Komenský. V době svého největšího rozkvětu se město stalo třetím nejlidnatějším na Moravě. Po třicetileté válce koupil celé panství František z Magny a nastala katolizace. V polovině 17. století navíc Strážnici znovu zachvátil požár. V roce 1824 překlenul Moravu před zámek řetězový most a došlo i k úpravám zámeckého parku. Současná Strážnice láká na barokní chrám Panny Marie, každoroční folklorní festivaly, městský skanzen, zámek nebo třeba obnovený Baťův kanál.

Doporučené výlety

1. Čertoryjské orchideje celodenní

Strážnice (bus) → Lučina-bus → Lučina-Jarkovec → Vojšické louky → Bílá studna-rozcestí → Kobyla → Pod Výzkumem → Kněždubský háj-rozcestí → Šumárník → Pod Šumárníkem → Travičná-rozhledna → Tvarožná Lhota-bus (bus nebo pěšky) → Strážnice

2. Oskeruše a Měsíční údolí půldenní

Strážnice (bus) → Tvarožná Lhota → Radějov-bus → Radějovská obora-brána → Mlýnkylávka → Vrchy-rozcestí → Žerotín-kaple → Pod Žerotínem → Strážnice-U Skalické brány

Velká nad Veličkou

Rázovité středisko severovýchodního podhorského Slovácka, takzvaného Horňácka. Bylo prvně zmiňováno v roce 1228, již jako městys s tržním právem. Velká nad Veličkou náležela panství několika šlechtických rodů. V 16. století se jednalo o klíčové centrum Českých bratří, po nich evangeliků. Následně je i s okolím opakovaně vyplnili Tataři nebo uherská vojska. Obyvatelé se tu tradičně živilí zemědělstvím a chovem dobytka. Nejznámější stavební památkou je kostel sv. Máří Magdalény z první poloviny 14. století, opevněný unikátní hradební zdí. Památkově chráněná je rovněž

Vstavač vojenský (Orchis militaris). Silně ohrožený druh rozkvétá v Bílých Karpatech od května do června

nedaleko stojící socha sv. Jana Nepomuckého z roku 1747. Obec je charakteristická specifickým folklorem a pravidelnými lidovými veselicemi (Horňácké slavnosti, jarmarky). Inspiraci tady hledala řada renomovaných literátů, hudebních skladatelů, malířů i sochařů.

Doporučené výlety

1. Velká Javořina celodenní

Velká nad Veličkou-bus (bus) → Nová Lhota, Vápenky → Kamenná bouda → U Bětina Javoru → Velká Javořina-CZ/SK → Velká Javorina-hřebeň → Křížovatka do Strání → Dibrovův pomník-štátní hranice → Pod Čupcem → Kubíkův vrch → Megovka → Liščí bouda → Filipov-rekreační středisko → Javorník-obecní úřad → Velká nad Veličkou

2. Cestou Marie Kudeříkové k větrníku půldenní

Velká nad Veličkou (vlak) → Vrbovce-železniční stanice → U Tří kamenů → Kuželovský větrák

Na Vojšických lukách. Za údolím potoka Járkovec se rýsuje hraniční bělokarpatký hřebeň

Horské palouky pod Velkou Javořinou. Výhled z hlavního hřebene k jihozápadu

→ Velká nad Veličkou-železniční stanice, odbočka → Belká nad Veličkou-bus

Luhačovice

Lidé žili v okolí Luhačovic už v 7. století, nejstarší zápis o sídle ale pochází z roku 1412. Povědomí o léčebných účincích luhačovických pramenů také předběhlo známou historii zdejšího lázeňství. Na počátku 18. století nechal hrabě Serényi upravit na úpatí Malé Kamenné Bublavý pramen, dnes známý jako Amandka. Dalším z využívaných léčebných zřídél býval pramen Hlavní, aktuálně Vincentka. S přibývajícím lázeňskými hosty sílila síť ubytovacích a léčebných zařízení a k dalšímu rozvoji města přispěla začátkem 20. století výstavba železnice. Podobu zdejší moderní

architektury významně ovlivnila práce Dušana Jurkoviče. V současnosti lázeňský komplex prostřednictvím 17 pramenů léčí choroby respirační, zažívací a související s cukrovkou. Jeho služeb svého času využili i Leoš Janáček nebo Antonín Slavíček.

Doporučený výlet

1. Jurkovičův okruh celodenní

Luhačovice-pošta, bus → Luhačovice-železniční stanice, bus → Karolinčina vyhlídka → Bílý Kříž → Solné → U Kamenného kříže → Ještí → Obětová hora → U Obětové hory → Pod Obětovou horou → Luhačovická přehrada-kemp → Luhačovická přehrada → Pozlovice-Nová čtvrť

→ Nad Pražskou čtvrtí → Obora → Jezírko lásky → Altán → Luhačovice-pošta, bus

Bojkovice, Slavičín

Poprvé Bojkovice v údolí Olšavy popisuje kronika roku 1362, jako městečko potom od roku 1449. Tradiční místní dovedností bývalo perleťářství (knoflíkářství). K bojkovickým pamětihodnostem se řadí především novogotický zámek Nový Světlov (původně hrad z 15. století) s muzejní expozicí, ale také raně barokní římskokatolický kostel sv. Vavřince ze 17. století nebo skupina barokních soch z 18. století. Stále živé jsou lidové tradice místních fašanků a hodů. Nedaleký Slavičín kroniky uvádějí už od 12. století, „oficiálně“ ale jeho historie začíná datem darovací listiny olomouc-

kého biskupa v roce 1256. V té době už zde stál kostel sv. Vojtěcha s farou; městečko mívalo práva tržní, celní a hrdelní. Atraktivní slavičínskou památkou je rovněž barokní zámek s přílehlým parkem z roku 1750. V 19. a 20. století kvetlo zdejší kožušství, zvěroklestičství, obuvnictví (značka Jaspis, později Svit) nebo strojírenství (Detona, později Vlárské strojírny). Městem se stal Slavičín roku 1964.

Doporučený výlet

1. Cyrilometodějskou stezkou k hranicím celodenní

S odpovídajícím posunem trasy lze jako výchozí bod zvolit Bojkovice i Slavičín.

Slavičín (fakultativně bus) → Bojkovice → Bojkovice-náměstí → Krhov → Pod Lokovem

Obracení otav pod Tomkovým vrchem (794 m n. m.). Léto u Vyškovce na moravsko-slovenském pomezí

Kočka divoká (Felis silvestris). Ostražitá šelma ze severovýchodní oblasti Bílých Karpat

Mlok skvrnitý (*Salamandra salamandra*). Silně ohrožený obyvatel vlhkých lesních lokalit

→ Skaličí-rozcestí → Hradisko-rozcestí → Bašta-rozcestí → Na Koncích → Šanov → Hrádek na Vlárské dráze → Slavičín

ského hradu. Ten byl nejprve pozdně románský, posléze se ale dočkal několika přestaveb, až zůstal roku 1820 definitivně opuštěn. Památkovou lahůdku představu-

Valašské Klobouky, Brumov-Bylnice

Jmenují se prý podle klobouku zapomenutého kýmsi u místní studánky. Jako „Klobouky“ bylo město známé od roku 1341, přívlastek „Valašské“ získalo v roce 1885. Historii Valašských Klobouků vždy ovlivňovala jejich poloha u hranic, proto se staly pamětníkem dobovačných výpadů z východu, ať už to byli Kumáni, Turci nebo Kuruci. Místní řemeslná tradice patřila hlavně soukenictví, plátenictví nebo barvířství. Klenoty městské památkové zóny jsou zejména farní kostel Povýšení svatého Kříže ze 13. století, Stará radnice a městské muzeum z 18. století, dále pak mariánský sloup, renesanční pranýř nebo takzvaný Katův dům. Středisko každoročně hostí Mikulášský jarmek s prezentací nepřeberných lidových dovedností a regionálního folkloru. Lokality v nejbližším okolí představují centra bělokarpatské biodiverzity, zvláště vstavačovitých rostlin. O staroslavném Brumově se psalo již od roku 1503, městem se stal ale až roku 1964, když se spojil se sousední Bylnicí. Dějiny této oblasti jsou provázány s blízkostí Vlárského průsmyku a existencí brumov-

je brumovské náměstí s budovou radnice, kamennou kašnou a skupinkou vzácných soch. Za pozornost stojí ale i kostel sv. Václava, židovský hřbitov, sklářská kolonie v blízké části Sidonie nebo pivovar, činný už od roku 1573. Město se pravidelně podílí na pořádání folklorního festivalu Setkání muzikantů v Bílých Karpatech a oblíbeného Valašského kumštování.

Doporučený výlet

1. Okolo Nedašova celodenní

S odpovídajícím posunem trasy lze za výchozí bod zvolit obě z uvedených měst.

Valašské Klobouky → Valašské Klobouky-železniční stanice → Královec (rozhledna) → Královec-rekreační středisko → Ploštiny → Požár-rozcestí → Nad Nedašovou Lhotou → Pod Vysočkou → Pod Okršliskem → Průklesy → Holý vrch → Kopanice-rozcestí → Brumov-bus (fakultativně bus) → Valašské Klobouky

Centrum lázeňských Luhačovic. Kašna na náměstí 28. října

Blaník

Hora naděje

*„Hle, Blaník hora v hávu tmavého lesa... Vážně, až zachmuřeně shlíží
na krajinu od světa odlehlou... V hoře samé dřímají ozbrojení rytíři,
svatováclavské vojsko... čekají, až nastane den, kdy bude potřeba jejich
pomoci...“ (Alois Jirásek)*

Spásný den dosud nenastal, naděje žije! Území dominuje skupina Blaníku s nejvyšší kótou Velkého Blaníku (638 m n. m.). I okolní vrcholy Malý Blaník, Křížovská hůra nebo Hřivná přesahují přilehlý plochý terén průměrně o víc než 200 metrů. Osu oblasti tvoří čarovná řeka Blanice. V závislosti na typu horninového podloží ji jednou svírají úzká a jakoby sevřená údolí, podruhé nabývá otevřenějších tvarů a pravidelných meandrů. Geologickým základem celé oblasti jsou prastaré série takzvaného moldanubika, zastoupeného zejména krystalickými břidlicemi, zvláště ortorulami, svorovými rulami a pararulami. Na západních expozicích Křížovské hůry vystupují též pradávne vyvěřelé žuly spolu s žulorulami. V údolí potoka Brodec k povrchu sahají dokonce intruze erlanů, součást střeďočekského plutonu. Právě v nich lze vystopovat některé pseudokrasové jevy, kupříkladu jeskyně. Další tektonickou strukturou a zároveň krajnotvorným úkazem je soustava zlomů Blanické brázdy. Nejenže předurčuje průběh toku výše zmiňované Blanice, ale vážou se na ni i některá rudná ložiska. V jihozápad-

Blanice – jeden z nejzachovalejších střeďočekských přítoků Sázavy a EVL v rámci soustavy Natura 2000

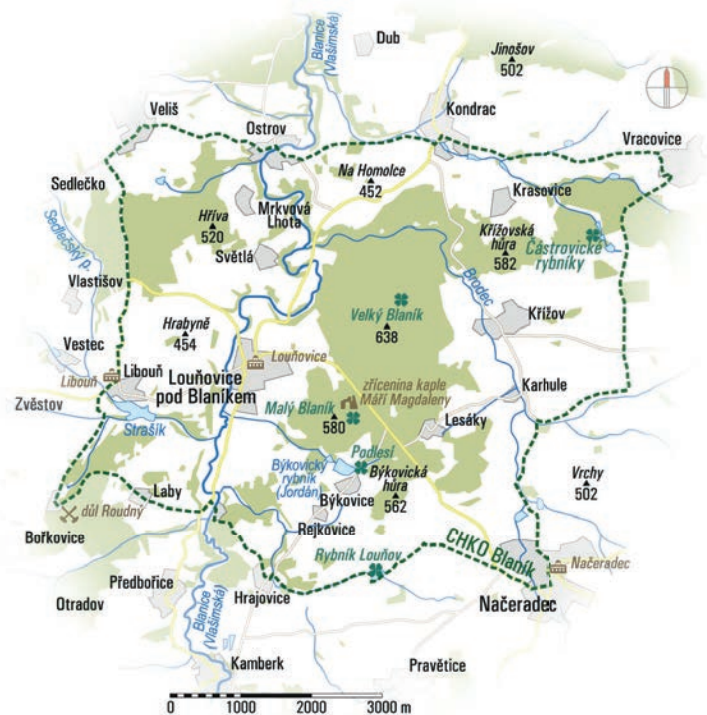
ní části Podblanicka z nich proslula zlatonosná lokalita Roudný, jedno z nejvýznamnějších nalezišť rakousko-uherského mocnářství.

Romantická Blanice se od své šumavské jmenovkyně obvykle odlišuje přívláskem Vlašimská. Pramení v jižních Čechách, na Blanicko vstupuje u Kamberku v úrovni asi 390 m n. m. a opouští je u Vlašimi zhruba o 50 metrů níže. Severněji pak její vody splývají se Sázavou, aby po „vltavsko-labských peripetiích“ dospěly do Severního moře. Podblanický úsek řeky s menšími místními přítoky, rybníky a mokřady tvoří nepřebornou kolekci krásných koutů a přírodovědně pozoruhodných ekosystémů.

Klima Blanicka obecně charakterizujeme jako mírně teplé. Průměry zdejších ročních teplot se pohybují okolo 7,5 °C a za téže období zpravidla naprší a nasněží mezi 600 až 700 mm. Bílá pokrývka nevydrží příliš dlouho. Celoročně zde převládá západní, vzácněji severozápadní proudění.

Území oblasti kryje asi z jedné třetiny les. Většinou jde o kulturní porosty s patrnou převahou smrku. Přírodnímu stavu blízké, tedy hospo-

dařením minimálně ovlivněné ekosystémy se dochovaly zejména v okolí vrcholů Blaníků či Slepčího vrchu, obzvláště na skalách, kamenných mořích vzniklých působením gravitace a v jejich bezprostředním dosahu. Typem se jedná o kyselé bučiny s příměsí klenů, lip, jilmů, habrů nebo borovic. Na mozaice místní přírody se spolupodílí i přirozené porosty olší, vrb a jasanů, které rostou kolem vodních toků, a k nim přiléhající vlhké a čas od času zaplavované nivy. Zajímavou bylinnou vegetací Blanicka tvoří zbytky podrostu někdejších dubohabřin či dubolipin. Sporadicky se v nich stále vyskytují žindava evropská, udatná lesní nebo noblesní lilie zlatohlavá. Možná až překvapivě pestré a druhově bohaté jsou již zmínované mokřady, vyskytují se tu třeba rákosiny s exempláři vzácnějších ostřic nebo s rozdípenými květy vachty trojlísté. V permanentně podmáčené nivě Blanice roste také bazanovec kytkovitý, sporá oligotrofní prameniště svědčí rozčepřeným suchopýrům, půvabným tolíjím, prstnaticům májovým nebo masožravým rosnatkám. Zdejší zvířenu zastupují vodní měkkýši (všechny druhy našich velevrubů) a přímo v Blanici žijí drobné a vzácné hrachovky obrácené. Až nahoře pod Blaníky našel svoji severní hranici rozšíření suchozemský plž zemoun skalní. Mezi dalšími skupinami bezobratlých vábí pozornost odborníků místní arachnofauna (prozatím zde zaznamenali

Velký Blaník (638 m n. m.) a Malý Blaník (580 m n. m.). Romance s kapličkou sv. Anny

Louňovice pod Blaníkem na jihozápadním úbočí báje hory

na 200 druhů pavouků) a entomofauna, zvláště skupiny brouků, blanokřídlých a síťokřídlých. Ve stále ještě téměř křišťálových vodách prospívají kruhoústé mihule a o kvalitě zdejšího prostředí svědčí přítomnost vranky obecné i deseti druhů obojživelníků. Z přehledu blanických obratlovců by neměly vypadnout bezmála dvě stovky druhů ptáků, mezi nimi dudek, ledňáček, žluva, sýc nebo výr, ani na čtyři desítky zástupců savců, například netopýr velký, vydra či myška drobná.

Místní archeologické průzkumy prokázaly souvislost prvního osídlení regionu s příchodem starých Keltů. Jedno z jejich hradišť stávalo přímo na Velkém Blaníku. V období po příchodu Slovanů spojovala stezka podél Blanice severněji žijící Zličany s jižněji usazenými Doudleby. Impulz pro další rozvoj oblasti přineslo odlesňování, zemědělství, zakládání nových sídel a obranných hradek včetně vybudování louňovického kláštera ve 12. století. Stejně jako na dalších českých územích tu nastal v období třicetileté války a po ní úpadek. K jistému oživení kraje došlo v průběhu 18. a 19. století za výrazného přispění národního obrození. Tehdy byla vtažena na světlo legenda o spásném svatováclavském vojsku a Velkému Blaníku připadl statut národního poutního centra. První pouť se zde uskutečnila roku 1851.

V roce 1868 odtud do základů Národního divadla v Praze převezli jeden z kamenů. Hora a její legenda nabývaly na síle v rozhodujících okamžicích českých dějin včetně roků válečných. Blaníkem a jeho okolím se inspirovali naši kulturní velikáni, mimo jiné Josef Kajetán Tyl, Karel Jaromír Erben, Jaroslav Vrchlický, Bedřich Smetana nebo Zdeněk Fibich. A konečně také Ladislav Smoljak, Zdeněk Svěrák nebo protagonisté parodického televizního seriálu *Kancelář Blaník*.

Druhá nejmladší ze „středočeských“ chráněných krajinných oblastí CHKO Blaník byla vyhlášena roku 1981 na ploše 40 km². Dodnes představuje nejmenší zvláště chráněné území uvedené kategorie. Mezi jeho takzvané maloplošky patří PR Velký Blaník, Malý Blaník nebo Podlesí, PP Částrovické rybníky a Rybník Louňov. Do evropské soustavy Natura 2000 jsou zahrnuty drobnější lokality Podlesí nebo Vlašimská Blanice. Od roku 2014 oblast Blaníku eviduje organizace UNESCO jako geopark Kraj blanických rytířů (628 km²).

Vybrané turistické cíle

Kondrac

Psané dějiny obce Kondrac sahají do roku 1318. Poblíž stavení č. p. 37 měla dávno

předtím stávat tvrz, jejíž kámen byl prý použit ve 12. století na opravu kostela sv. Bartoloměje. Ten v Čechách představuje unikátní románskou stavbu s dvěma kruhovými věžemi. Vnitřek ukrývá dolnokralovický chrámový oltář, zachráněný ve druhé polovině 20. století před zátopou nádrže Švihov.

Libouň

Vesnici najdeme na západě CHKO Blaník. Tamní středověkou tvrz poničily husitské války, během 17. století na jejích základech vyrostl barokní zámek. Poté, co vyhořel, obnovili ho už jen zčásti, přechodně dokonce sloužil i jako sýpka. Před skvostnou rotundou sv. Václava (původně z 12. století), u sochy sv. Jana Nepomuckého z roku 1728, vyrůstá několik památečných lip.

Malý Blaník

Hora Malý Blaník kulminuje ve výšce 580 m n. m., sotva 2 kilometry jihozápadně od svého „většího bratra“. Úctyhodné stromové v okolí vrcholu schovává napůl rozpadlé zdi barokní kaple sv. Máří Magdalény z roku 1735, která kvůli reformám císaře Josefa II. k poutím sloužila pouhých

Libouňský kostel sv. Václava z 12. století střeží staré lípy se sochou sv. Jana Nepomuckého

55 let. Některé zdroje líčí, že se poblíž nacházely ještě stopy po hrádku z přelomu 14. a 15. století. Kdesi tu také údajně přebýval poustevník. Zachovalé bučiny pod vrškem v současnosti chrání přírodní rezervace (1992, 18 ha).

Načeradec

V literatuře je sídlo Načeradec doloženo v roce 1184 a zhruba z téže doby pochází i později upravovaný románský kostelík sv. Petra a Pavla. Po tvrzi ze 16. století zůstala v Načeradci pouze čtvercová obvodová zeď s dodatečně přistavěnou zvonicí. Nejnápadnější stavbou obce je barokní zámek z roku 1734 na návsi. Dnes slouží jako kulturní centrum a ubytovací zařízení, spravován je soukromě.

Pravonín

První písemné zmínky o Pravonínu se dochovaly ze 12. století. Historie obce je svázána se stavbou románské rotundy, později přestavěné na kostel sv. Jana Křtitele. Další pravonínskou památkou je barokní zámeček v horní části náměstí, dostavěný v polovině 18. století. Pamatuje zdejší pobyt tehdy devatenáctiletého skladatele Richarda Wagnera a jen několik roků nato neméně věhlasného Gustava Mahlera.

Roudný

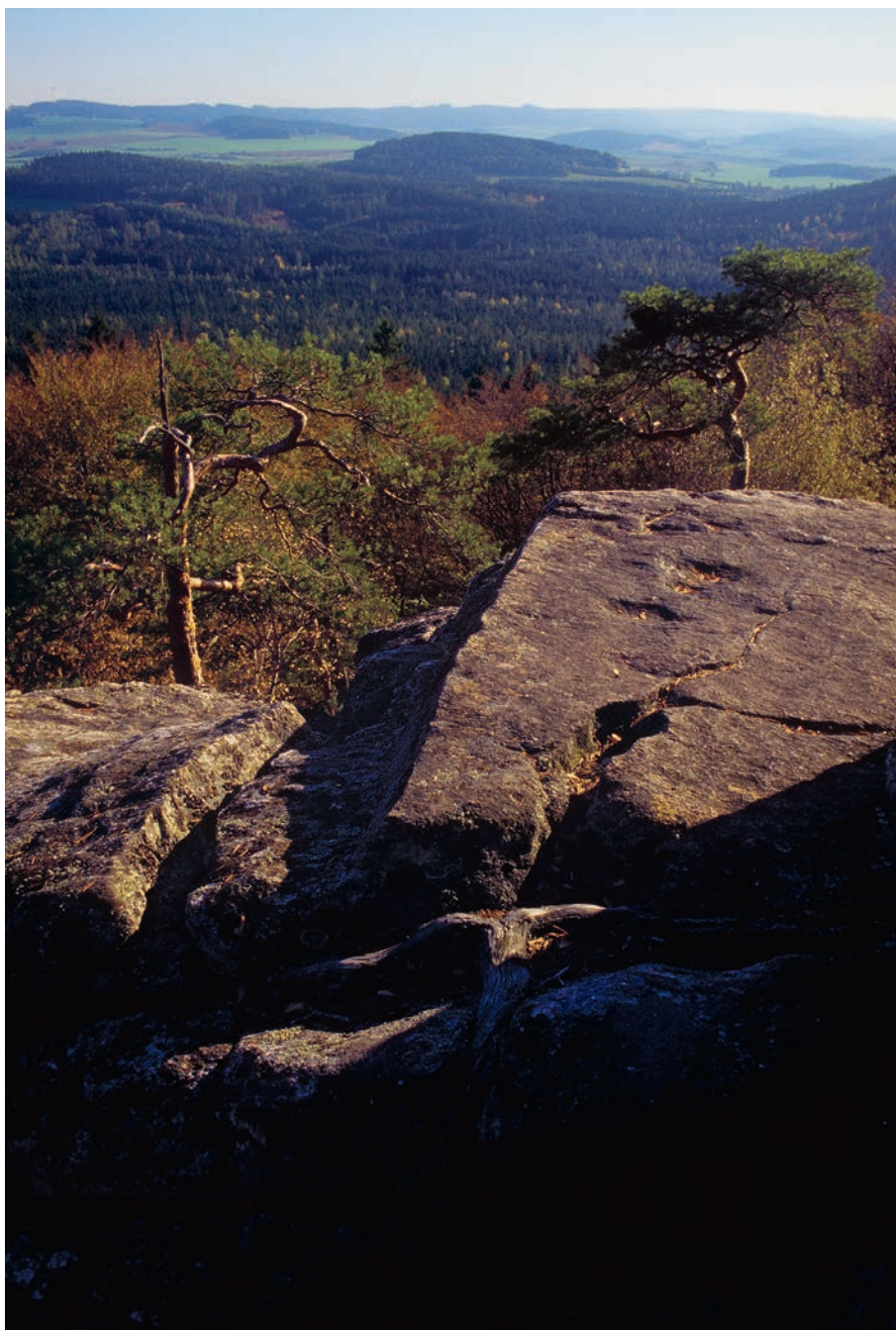
Už od středověku se v nejbližším okolí těžila zlatonosná ruda. Skutečný rozkvět zdejší důl zažil v prvních desetiletích 20. století, kdy odtud během 20 let vydovali téměř šest tun ryzího kovu. Útlum a úpadek těžby ale přišel hned v 50. letech. Hornickou minulost dnes připomínají například haldy kyanidem přelouženého křemičitého písku. Staré důlní budovy využívá současný domov sociální péče. Kulisy tohoto důlního místa rámuje děj detektivního příběhu Franze Kafky *Tajemství zlatodolu*.

Veliš

Středočeská obec leží severně od Velkého Bláníku, vně CHKO Bláník. Její kořeny sahají do 14. století a k místním pamětihodnostem náleží původně gotický, později zbarokizovaný kostel sv. Josefa. Pozornost jistě zaslouží také kaple se sochou sv. Floriána nebo několik poměrně dobře zachovaných roubených stodol.

Rozhledna na Velkém Bláníku nabyla podobu husitské hlásky v roce 1941

Ortorulové skály na vrcholu Velkého Blaníku. Jižní panorama

Velký Blaník

Legendární hora (638 m n. m.), ikona celé oblasti. Podřimující vojsko v jejím nitru přispěchá Čechům na pomoc, bude-li nejhůře. Pověst pocházející snad z 15. století byla údajně povázána s rozhodující bitvou českých vojsk a nepřátel v blízkosti Býkovic. Ta byla podle všeho skutečně krutá.

Tamní rybník se tehdy dokonce „krví naplniti měl“. Na temeni Velkého Blaníku se uchovaly zbytky dvojitých kruhových valů po keltském hradišti z 6. až 5. století př. n. l. Během druhé poloviny 19. století sem opakovaně mířily lidové tábory, pochází odtud také základní kámen Národního divadla. V roce 1895 a potom znovu v roce

Všivec lesní (Pedicularis sylvatica). Silně ohrožený druh z podblanických vlhkých luk

1940 byla na vrcholu hory vztyčena dřevěná rozhledna ve tvaru husitské hlásky (aktuální výška činí 32 metrů). Lokalita se propsala do děl Václava Klimenta Klicpery, Josefa Kajetána Tyla, Bedřicha Smetany nebo Zdeňka Fibicha. Milovníci přírody oceňují nádherné lesy, zvláště acidofilní bučiny PR Velký Blaník (1992, 90 ha).

Vybraná turistická střediska

Vlašim

Zmínky o této regionální metropoli sahají do počátku 14. století, v roce 1580 byla potom Vlašim povýšena na město. Klíčová pro ni byla především strategická poloha na Vitorazské obchodní stezce. I kvůli ní nad řekou Blaníci vystavěli hrad časem přetvářený na kaštel a konečně do podoby renesančního zámku se zámeckým parkem. V současnosti je zde k dispozici expozice oblastního muzea. Důležitou vlašimskou památkou je kdysi románský, později upravený jednolodní kostel sv. Jiljí z první poloviny 16. století, někdejší synagoga z počátku 19. století nebo zhruba o století mladší kostel českobratrský. Vlašimskému náměstí dominuje pseudogotická kašna se sochou rytíře. Zdroje se neshodují, má-li jít o Záboje, Rolanda nebo Jana Žižku. Město bývalo domovem řemeslníků, zejména obuvníků, truhlářů nebo výrobců nábytku. Jejich tradice a zkušenosti se promítly do současnosti, například v podobě známých průmyslových podniků (Blanické strojířny, Sellier & Bellot). Návštěvníkům Vlašim nabízí řadu sportovních, kulturních a ubytovacích možností, oblíbená je rovněž vlašimská hvězdárna.

Doporučené výlety

1. Na Velký i Malý Blaník celodenní

Vlašim, železniční stanice (bus) → Kondrac → Velký Blaník → Mezi Blaníky → Malý Blaník → Kamberk (bus) → Vlašim, železniční stanice

2. Z Načeradce do Vlašimi celodenní

Vlašim, železniční stanice (bus) → Načeradec → autobusová zastávka Pravonín, Lesáky → Malý Blaník → Velký Blaník → Velký Blaník, rozcestí → Na Výhledu → Kondrac → V Jinošově, rozcestí → Vlašim, náměstí

Louňovice pod Blaníkem

Zrod a rané osudy obce souvisejí se zdejší ženským premonstrátským klášterem. Dle Jarlochovy kroniky ji roku 1149 založil mnich Jindřich (opat Jarloch pocházel z blízkého kláštera milevského). V roce 1420 louňovický klášter zničilo vojsko Jana Žižky a až do poloviny 16. století připadlo sídlo Tábora. Později je konfiskoval Ferdinand I., následovalo vlastnictví Skuhrovských, po nich pánů z Řičan

Holub hřivnáč (*Columba palumbus*). Do střední Evropy přilétá obvykle již v únoru

Ruiny barokní kaple sv. Máří Magdalény poblíž vrcholu Malého Blaníku. Součást stejnojmenné lesní PR

a roku 1924 připadly Louňovice pražskému arcibiskupství. Prvořadou památkou dnešního městyse je barokní kostel Nanebevzetí Panny Marie stojící v místech původní románské stavby. Sochu sv. Máří Magdaleny sem přemístili z dnes již nefunkční kaple na Malém Blaníku. Náves dále doplňuje původně renesančně-barokní zámek z 16. století s archeologickou expozicí. Louňovická rokoková kaple ukrývá sochu sv. Jana Nepomuckého, výklenkovou kapličku u hřbitova plní socha sv. Prokopa. V Louňovicích se narodil skladatel Jan Dismas Zelenka.

Doporučený výlet

1. Za rytíři a zlatem celodenní

Louňovice pod Blaníkem → Mezi Blaníky → Velký Blaník → Mezi Blaníky → Malý Blaník → Býkovic → Hrajovice → Kamberk → Kamberk, náměstí → Předbořice → Roudný, bývalý zlatý důl → Laby, les → Strašik, rybník → Louňovice pod Blaníkem

Kamberk (Zlaté Hory)

Zemědělské sídlo v údolí Blanice, jižně od obou Blaníků, prameny zmiňují od

roku 1282. Ještě před tím zde pravděpodobně k zajištění lokality vyrostla tvrz na ochranu zlatonosných písků. V meandru říčky si jich prý prvně všimli němečtí kolonisté, kteří zde založili osadu Karrengerg. Zdejší zásoby žlutého kovu významně přispívaly k prosperitě českého státu během 13. a 14. století. Za vlády Karla IV. získal Kamberk výsadu královského horního města a teprve husitské války těžbu utlumily. Počátkem 21. století prošla stará a prakticky rozpadlá tvrz rekonstrukcí. Z blízkého hradu Šelmbek sem tajnou podzemní chodbou údajně dochází Bílá paní. Jednou z pamětihodností Kamberku je barokní kostel sv. Martina, architektonicky zajímavé jsou objekty kempelíčky nebo bývalé školy, které nyní obývá muzeum venkova. Malebný ráz sídla i jeho nejbližšímu okolí dávají rybníky Kamberk (Zlatohorský), Podhorník a Kalač, stejně jako četné po okolí rozptýlené drobné sakrální stavby.

Doporučený výlet

1. Krajem zlata a tradic celodenní

Trasa je posunutou verzí výletu z Louňovic pod Blaníkem s nástupem i ukončením v Kamberku.

Blanský les

Mons Naklethi

Od chladivých a zakleslých meandrů Vltavy směřují cestičky ke hvězdám. Teprve na samém vrcholku Kleti poutníku seznáš, že právě v tomto případě nadsázka neplatí...

Blanským lesem kulminuje východní okraj Šumavského podhůří. Z patřičného nadhledu má podobu jednotlivých kopcovitých tvarů a nižších podhorských hřebenů, jež rozčlenila eroze místních drobnějších toků. Přírodovědně nebývale rozmanité území uzavírá nad Českým Krumlovem velkolepé západní panorama. Vertikální rozmezí mezi tamní vltavskou hladinou (zhruba 400 m n. m.) a nejvyšším bodem Kleti (1 087 m n. m.) je v našich podmínkách nebývalé. Dalším klíčovým faktorem, zodpovědným za zdejší pestrou přírodní i krajinnou mozaiku, je na poměry moldanubika rozrůzněné horninové podloží. Základní granulitové těleso, tvořené křemennými a živcovými ortobřidlicemi a vzniklé rekrystalizací vyvřelin, doprovází o mnoho vzácnější vložky krystalických vápenců, hadců, amfibolitů, pegmatitů nebo žul. Čtvrtohorní nánosy v severní části území navíc ukrývají vzácné vltaviny, připomínající velké a zčistajasna zkamenělé kapky skla.

Hydrologicky patří celý Blanský les do povodí matky českých řek. Vodnaté koryto Vltavy oblast vymezuje na východě. Od jihu k severu Vltavu postupně sytí Polečnice se svým vlastním levostranným přítokem, Chvalšinským potokem. Postupně se přidávají další, již drobnější vodoteče,

například potoky Kokotínský, Plešovický a nakonec Křemžský. Soustavu blanenských rybníků a menších nádrží reprezentují například rybníky Podnovoveský, Brložský, Křemžský nebo Borský.

Ve srovnání se sousední Šumavou je podnebí Blanského lesa vcelku suché a o poznání teplejší. Časté západní nebo jihozápadní větry podléhají hned zdvo-

jenému fénovému efektu. Nejprve přes Alpy a následně přes Šumavu sem přepadává adiabaticky vysušený a vyhříváný vzduch. Průměrná roční teplota ovzduší je tak v nejvyšších polohách Blanského lesa v průměru o 2 až 3 °C vyšší, než bychom naměřili v odpovídajících partiích Šumavy. Roční úhrny srážek na vrcholu Kleti dosahují obvykle jen 720 mm, v kotlině říčky

Zámek Červený Dvůr pamatuje Rožmberky, Eggenbergy i Schwarzenbergy. V současnosti léčebna

Křemže dokonce pouze 560 mm. Oblast bývá chudší i na sněhovou pokrývku. Tyto podmínky ovšem svědčí viditelnosti, což potvrzuje i existence oblíbené astronomické observatoře na Kletí.

Krajinný ráz Blanského lesa podmiňuje reprezentativní přehlídka zachovalých hercynských porostů. V okolí vrcholu nejvyšší hory rostou horské smrčiny, níže navazují bučiny, někdy s příměsí jedlí, smrků nebo klenů, vzácněji pak s lípou nebo dubem. Dole ve vltavském údolí převládají různorodé svahové lesy, občas i reliktní bory. Z nápadnějších zástupců bylin se v podrostu bučin daří kyčelnicím devílitisté a cibulkonosné, pšeničku rozkladitému, svízeli vonnému, židavě evropské, popřípadě dymnivce duté. Světlejší háje na jihu a jihovýchodě oblasti zjara porůstají modrými „koberci“ jaterníků, křehkou bělobou sasaneckých hajních, dále plícníky tmavými, hrachory jarními či žlutí prvosenek vyšších. Přes léto je střídají lilie zlatohlavá,

přízemní černýš hajní nebo statnější oměj pestrý. Teplomilné vegetaci naopak svědčí vápence a krystalické vápence v okolí Českého Krumlova a vesničky Vyšné. Na jihu území není nouze ani o společenství slatin či podmáčených luk, jistou kuriozitu tady představuje původně alpský druh kýchavice bílá pravá. Ve středu a na severovýchod území ostrůvkovitě rostou svérázná společenstva hadcových borů.

Rozmanitost rostlin svědčí diverzitě zdejší zvěře, obzvláště bohatě zastoupeni jsou bezobratlí, například měkkýši, brouci, motýli nebo blanokřídlí. K domácím obyvatelům bystřin a potoků patří střevle potoční, vranka obecná nebo mník jednovousý, v hořejších partiích Křemžského a Chvalšinského potoka stále ještě přežívá kriticky ohrožená mihule potoční. Teplokrevné obratlovce Blanského lesa dlouhodobě zastupují rejsek horský, rejsek menší nebo plíšek lískový, lze tady znenačání potkat vydru, vlka nebo rysa. Pravi-

Chrysa modrá (Centaurea cyanus). Druh se k nám rozšířil s obilím již ve starověku, současné zemědělství mu příliš nesvědčí

delně tu hnízdí celá přehlídka opeřenců, spolu se vzácnějšími sovami také velcí dravci, dále datlík tříprstý, jeřábek lesní nebo méně obvyklý pěvec lejsek malý.

V klimaticky přívetivějších nižších polohách lidé příležitostně pobývali od pravěku. Kolonisté se tu usazovali dříve než na sousední, drsnější a divočejší Šumavě. Soustavnější proces odlesňování zde započal ve 12. století, Českokrumlovsko postupně získávalo ráz dlouhodobě pozměňovaného, avšak dnes již vzácného, extenzivně obhospodařovaného území. Spolu s podhorským zemědělstvím a lesnictvím kvetla v oblasti drobná řemesla a později i průmyslová výroba – hlavně textilnictví, ruční dřevovýroba, uhlířství, kovodělství a nakonec i strojnictví. Značné oblíbenosti se těší místní památky, například středověké hrady, církevní celky a ucelené soubory lidové a městské architektury. Jedním z prvních místních starousedlíků měl být Václav Planský a právě zkomolením jeho jména nejspíš vznikl název celé oblasti. Vychází ze sousloví „Plansker Wald“ neboli „Planského les“. Striktnější ochranu Blanského lesa s nejbližším okolím zabezpečuje systém pečlivě vybraných maloplošek. Připomeňme jen NPR Vyšenské kopce, PR Bořinku, Dívčí Kámen, Holubovské hadce, Klet, Ptačí stěnu nebo

Český Krumlov, památka mezinárodního významu. Průhled od severu, na pozadí kužel Vraného vrchu (702 m n. m.)

PP Kalamandru, Meandry Chvalšinského potoka a Šimečkova stráž. Komplexnější ochranu přírody a krajiny zde ovšem od roku 1990 plní CHKO Blanský les (220 ha) a s ní relativně rozsáhlá a stejnojmenná EVL v rámci soustavy Natura 2000. Jistým, i když zvláštním způsobem k ní přispívá i existence veřejnosti nepřístupného vojenského újezdu Boletice.

Vybrané turistické cíle

Borová, Borovští Uhlíři, Rohy

Skupina menších obcí pod vrchem Kuželová (801 m n. m.). Návsí v Borové vévodí stylová kaplička z druhé poloviny 18. století, některá místní stavení mají takzvaný volutový štít (spirálovité motivy s barokními prvky). U severněji umístěných samot Borovští Uhlíři se před léty pálilo v milířích dřevěné uhlí. Poblíž bývalé hájenky stojí kaplička z 19. století. Na jihovýchodním svahu blízké hory Albertov se nachází lyžařské středisko Rohy.

Holubovské hadce

Zvláštní stanoviště na ultrabazických hadcích neboli serpentinitech. Hornina vznikla

specifickou přeměnou při zvýšených teplotách za přínosu vody a poznáme ji podle tmavě nazelenalého zbarvení. Její vysoké hodnoty pH vytvářejí rostlinstvu zvláštní, do značné míry extrémní životní podmínky. Spolu s reliktními bory hostí jen

Vodácké centrum pod Zlatou Korunou. Oblíbené místo rekreatů, příznivců přírody i památek

řádně přizůsobený bylinný podrost s jemu odpovídající zvířenou. Od roku 1972 oblast chrání přírodní rezervace (16 ha).

Chmelná, Stupná, Chlumeček

V křemžské kotlině, na jižním úpatí severního hřebene Blanského lesa, leží trojice obcí, kde se dochovala některá původní stavení, selská i sakrální (kapličky). V okolí Chmelné se pěstovala příslovečná bylina, využívaná již zaniklým pivovarem v Chlumečku.

Chvalšiny, Červený dvůr

Chvalšiny vznikly ve 13. století za vlády „železného a zlatého“ Přemysla Otakara II. Rozkládají se na pomezí Blanského lesa a vojenského újezdu Boletice, mezi horskými celky Kletí (1087 m n. m.), Velkého Plešného (1065 m n. m.) a Břevniště (895 m n. m.). Osudy Chvalšin byly provázány s existencí kláštera Zlatá Koruna, později místní správu přebíraly rody Rožmberků, Eggenberků i Schwarzenberků. Na chvalšinském náměstí stojí historické budovy v čele s kostelem sv. Máří Magdalény, který vyrostl na základech starší stavby na přelomu 15. a 16. století. V okolí obce najdeme na tucet kapliček, dokonce i historický pranýř. Jihovýchodně od Chvalšin stojí od roku 1591 rožmberský zámek Červený dvůr, jehož interiéry ovšem nejsou veřejně

nosti přístupné. Kdysi renesanční letohrádek a v průběhu času upravovaný objekt obklopuje udržovaný anglický park.

Kalamandra, Vyšenské kopce

Přírodní lokality leží severozápadně od Českého Krumlova, obě na karbonátovém podloží. Slunci vystavené stráně Kalamandry porůstá dubohabřina a světlé křoviny s vzácnou vápnomilnou flórou. Jako PP byla vyhlášena na více než 2 ha roku 1990.

O čtyři desetiletí déle, od roku 1951, existuje NPR Vyšenské kopce o současné rozloze 64 ha. Typově podobné lokality nejen v okolí Vyšného spoluvytvářel člověk – patrně už od doby bronzové na ně pravidelně vyháněl na pastvu ovce a kozy.

Kleť

Hora Kleť s výškou 1087 metrů tvoří dominantu Blanského lesa. Nejstarší zmínka o Mons Naklethi pochází z 13. století

a etymologové nevyklučují starokeltský původ tohoto pojmenování. Celek představuje rozsáhlou hrášť budovanou granulitů, v jejichž nejvyšších polohách se nacházejí suťové proudy, mrazové sruby nebo kamenná moře. Podle pověstí zde kameny vysypal belzebub, zhrzený nápadník dcery zdejšího hradního pána. Přimo u vrcholu stojí historická chata, rozhledna a věhlasná observatoř, nad nimiž se tyčí 172 metrů vysoký televizní vysílač. Na severovýchodních svazích hory je v provozu běžkařský areál s lanovkou (středisko Krasetín u Holubova), horolezcům v okolí slouží na 34 cvičných variant. Nejcennější partie horských lesů soustřeďuje PR Kleť (65 ha, 1956).

Kuklov

Lesy svíraná zřícenina královského hradu z roku 1357 s torzem nedostavěného gotického kláštera paulánů a kostelem sv. Ondřeje vytvářejí bezmála snový komplex. Tajemnou atmosféru těchto míst, k nimž se vážou legendy plné napětí i krve, nedokázala narušit ani novodobější zemědělská zástavba. Magii Kuklova (německy Kugelweid, počestně Kuglvajt) zachytil František Vlácil ve snímku *Údolí včel*. Po naučné stezce lze pohodlně dojít ke dvěma historickým hradištím, laténsko-keltskému a mladšímu slovanskému.

Rojšín

Vesnická památková zóna Rojšín představuje jednu z nejjihnějších výsep takzvaného selského baroka. Mezi stavbami je k vidění ukázka blatenské dřevěné stodoly, typické polovalby, klasická kovárna nebo špejchar. Návis vévodí kaple sv. Kříže z roku 1850. V nedalekých dolech se těžil hnědel pro holubovskou železářnu.

Třisov, Divčí Kámen

Vlevo nad možná nejfrekventovanější vodáckou trasou Vltavy i Česka se nachází dva historicky a krajinářsky pozoruhodné objekty. Malebná obec Třisov s kruhovou zástavbou a návesním rybníkem leží na silnici a železnici mezi Českým Krumlovem a Holubovem. Hned u železniční zastávky stojí kaplička z 18. století s památnou lípou, návrší opodál hostilo v prvním století př. n. l. keltské oppidum. Nad soutok Vltavy a Křemžského potoka příkře

Granulitová skaliska na samém vrcholu Kleťi

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy Naše příroda: Krajinou národních parků a CHKO.
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.